

BOUWSTEEN voor de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021

Hoofdonderwerp: **Land- en tuinbouw en Aquacultuur**

Opstellers: Experts van de ZLTO

Meedenkers: Experts van ZMF, Provincie Zeeland, Natuurmonumenten, Landschapsbeheer Zeeland, Gemeente Schouwen-Duiveland, Gemeente Terneuzen, Gemeente Noord-Beveland en ZAJK

(NB Vanwege openbare publicatie zijn hier alleen de namen van de organisaties genoemd, niet de namen van de experts. Niet over alle teksten is overeenstemming tussen de partijen.)

Inhoud bouwsteen gepast overgenomen uit andere visie: namelijk:

- Omgevingsplan 2018
- nota Samen werken aan het Zeeuwse platteland!
- nota provincie vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen
- nota provincie onderzoek bedrijfsstructuur
- nota kwaliteitsnetwerk landbouwverkeer
- Ambitiedocument voor uitvoeringsprogramma landelijk gebied
- Sectorvisie "Koersen naar een verantwoorde Zeeuwse Glastuinbouw d.d. 3-8-2017

Huidige situatie

Samenvatting van actuele situatie van het onderwerp in cijfers, tekst en kaartbeelden.

De Agrarische sector in Zeeland is van oudsher van groot belang. Boerenbedrijven, ver- en bewerking, opslag en logistiek, toe- en aanleverende bedrijvigheid en kennisbedrijven en ook als werkgever maakt de sector van economisch belang voor Zeeland. Mede door meerdere grotere verwerkers van producten zoals frietfabrieken en uien centra maken Zeeland complementair en niet te vergeten de goede verbindingen per weg en haven. Daarnaast is de bodem in potentie zeer productief en het klimaat geschikt, zodat mooie producten worden geoogst. Het Zeeuwse landschap kent jaarlijks een gewaardeerde variatie in stoffering van het platteland bij boeren, burgers en recreanten. De sector draagt in belangrijke mate bij aan de kwaliteiten rust en ruimte in het landelijk gebied en daarmee aan de beleving en recreatieve aantrekkingskracht.

Maar ondernemen in deze sector is meer. Klimaatverandering en verzilting, wet en regelgeving, kostprijs en markt-ketenontwikkeling, bedrijfsvergroting en opvolging maken het ondernemen complex. Ontwikkelingen in netwerken van samenwerking binnen de sector maar ook met andere sectoren gaan gestaag door. Dit alles vergt van ondernemers het uiterste in bedrijfsvoering en bedrijfsorganisatie en is een continue proces, ook om dit in te passen in het investeringsritme en lange termijnperspectief.

De sector loopt steeds vaker tegen grenzen aan. Tekorten aan zoet water, achteruitgang van de bodemvruchtbaarheid, bodemstructuur en bodemweerbaarheid, waterkwaliteit, biodiversiteit (onder- en bovengronds), fijn stof, stikstof, fosfaat, etc. maar ook regelgeving speelt parten.

Zeeland in vogelvlucht:

- 2834 bedrijven
- 8100 medewerkers
- 83.000 ha akkerbouw
- 1,8 miljoen kippen
- 53.000 runderen
- 50.000 varkens

Binnendijkse aquacultuur betreft het kweken en telen van watergebonden organismen op het land. De sector bevindt zich nog in een experimentele fase, met op dit moment een beperkt aantal gespecialiseerde bedrijven.

CBS

Sector in areaal /
aantallen en %.

- oppervlakte /
grondgebruik
- boeren
- dieraantallen
- opvolging

Trends & Ontwikkelingen

Welke algemene ontwikkelingen zijn van belang voor dit onderwerp en waarom?
Diverse ontwikkelingen raken de landbouwsector

Bevolkingsontwikkeling

Vergrijzing, ontgroening zorgen ook op het platteland voor een veranderende bevolkingssamenstelling waarbij veel bedrijven zullen stoppen. Bedrijfsovername is complex.

Energie (afname gebruik fossiele energie, meer duurzame energie en energiebesparing)

De landbouwsector verbruikt energie maar kan ook een voornamelijk producent van energie zijn. Dit brengt vraagstukken met zich mee.

Klimaat (extreme neerslag en droogte, zeespiegelstijging, verandering soorten planten en dieren)

De landbouwsector is nauw verbonden met het klimaat. Veranderingen raken daarom direct in de bedrijfsvoering. Denk aan water (tekort en overschot), temperatuur en de gevolgen voor bodem en biodiversiteit.

Technologie (informatietechnologie, robotisering, biotechnologie, nanotechnologie)

Techniek kan helpen om ontwikkelingen het hoofd te bieden. Precisie landbouw maakt efficiëntere productie met minder hulpstoffen mogelijk.

Economie (toename toerisme, schaarste grondstoffen, voedsel en water)

Veranderingen in de markt en het consumptiepatroon nopen tot andere wijzen van productie die meer in evenwicht is met de omgeving.

Markt en keten werkt over (lands) grenzen heen waarbij het verdienmodel onder druk staat van concurrentie.

Sociaal (wereldwijd toename welvaart, politieke instabiliteit, toename gevoel van onveiligheid)

Welke ontwikkelingen spelen daarnaast specifiek binnen dit onderwerp?

Ambitie 2050

Het droombeeld voor de situatie in 2050.

In 2050 hebben we een volhoudbaar landbouwsysteem dat functioneert in evenwicht met de omgeving, wat produceert op basis van marktvraag en waarbij kringlopen op een zo laag mogelijk niveau gesloten zijn

De verwachting is dat over 30 jaar is het aantal agrarische ondernemingen in aantal is gehalveerd. De resterende bedrijven zullen in omvang zijn vergroot. Ondernemingen functioneren meer in netwerken onderling maar ook tussen verwerkende industrie en markt en ketenpartijen.

De ondernemer krijgt een eerlijke prijs voor zijn product. De prijsstelling is tevens gebaseerd op duurzame instandhouding van productiemiddelen grond, arbeid en kapitaal maar ook de productieomgeving als natuur en milieu. Er wordt gewerkt en gestuurd op basis van een concurrerend verdienmodel.

Ten aanzien van teelten en gewassen is een scala aan nieuwe en vernieuwende teelten ontwikkelt. Dit is enerzijds mogelijk gemaakt door de beschikbaarheid van zoet water en anderzijds de doorontwikkeling en teeltvernieuwing waarbij door vormen van veredeling wordt gestuurd op inhoudsstoffen. Dit proces is ook bij zilte teelten doorlopen.

Hoogwaardige teelten en gewassen vereisen optimale groeicondities waarbij risico's gemeden worden door gebruik te maken van geconditioneerde ruimtes en "telen uit de grond", gepositioneerd bij dorpen en steden dan wel industrieterreinen.

De tuinbouw maakt gebruik van teel ondersteunende voorzieningen om grip te hebben op ongewenste weerinvloeden.

De veehouderij heeft door technische innovaties enorme stappen gezet naar emissiearme productiewijze.

Aquacultuur ontwikkelt zich in hoofdzaak in gebieden bij de kernen Bruinisse, Colijnsplaat en Yerseke. Het huidige beleid wordt daarmee voortgezet.

Wat is er anders dan nu en wat is gelijk gebleven?

De zelfstandigheid van gezinsbedrijven zal veranderen naar samenwerkingsverbanden. De toegevoegde waarde is eerlijker verdeeld in de keten. Wat gelijk blijft is de bijdrage van de landbouw aan de zeeuwse economie en omgeving.

Is de ambitie voor heel Zeeland gelijk, of zijn er verschillen?

De ontwikkelingen op hoofdlijn zijn gelijk echter de gebiedskwaliteiten dienen beter benut en geoptimaliseerd te worden.

Wat is het effect van de hiervoor beschreven trends en ontwikkelingen op deze ambitie?

Meer samenwerking in de keten met een betere prijsstelling, ook gebaseerd op omgeving zal meer leiden tot natuur inclusief boeren in balans.

De ambitie en ontwikkelingen in de landbouwsector worden op dit moment uitgewerkt in de agenda landelijk gebied, landbouw en natuur waarbinnen we samen met alle relevante partijen de beleidsambities voor landbouw, natuur en met name de samenhang tussen deze, hebben geformuleerd. Daarbij worden vier sporen gevolgd; t.w.

- Volhoudbare landbouw
- Biodiversiteit in agrarisch gebied
- Klimaatopgave voor landbouw en landgebruik
- Samen verschil maken: kruisbestuiving door uitvoeringscoalities.

Kortheidshalve verwijzen we naar dit document.

Tussendoel voor 2030

Wat is het beoogde tussenresultaat in 2030?

Is een wijziging van het beleid nodig om dit doel te bereiken?

Welke opties zijn er om dit resultaat te behalen?

Welke optie heeft de voorkeur en waarom?

In het proces om vorm en inhoud te geven aan de omgevingsvisie zijn diverse gesprekken gevoerd over een groot aantal onderwerpen. Voor een overzicht en inzicht in de discussie verwijzen we naar de bijlage. Grofweg komt naar voren dat, indien we ons doel van een volhoudbare en vitale landbouwsector willen bereiken, we het gesprek zullen moeten voeren over een aantal onderwerpen zoals kringlooplandbouw, ontwikkelruimte stad versus platteland etc.

<p>De Zeeuwse aanpak met betrekking tot kringlooplandbouw. Hoe gaan we om met onze behoefte aan organische stof en nutriënten? Dit raakt ook het veehouderij beleid, waaronder de intensieve veehouderij.</p> <p>Ontwikkelmogelijkheden op het platteland versus bedrijventerreinen.</p>	
<p>Uitvoering</p> <p>Welke partijen zijn nodig om de voorkeursoptie te realiseren en welke instrumenten kunnen daarvoor worden ingezet?</p>	
<p>Raakvlak met andere onderwerpen</p> <p>Welke onderwerpen uit andere bouwstenen zijn nauw verweven met dit onderwerp? Wat is het effect van de voorkeursoptie op deze andere onderwerpen?</p>	

Bijlage met gespreksonderwerpen bouwsteen landbouw en aquacultuur

Deze teksten zijn impressies van gesprekken en zijn bedoeld als bouwsteen voor de verdere discussie

Koester diversiteit en biedt ruimte voor ontwikkelingen.

Ieder bedrijf heeft zijn uniciteit en tezamen leveren de bedrijven een scala aan diversiteit in producten en diensten. En dat betekent dat je, binnen de kaders van de wet, de mogelijkheid moet bieden om passend beleid te hebben voor ieder binnen deze diversiteit. Het is aan de agrariër zelf om de te kiezen welk richting het beste bij hem, zijn bedrijf en zijn locatie past. Ontwikkelingsmogelijkheden en planologische ruimte gaan hand in hand om ondernemerschap en innovatie kansen te geven. Maatwerk op gebiedsniveau met ontwikkelingsplanologie is de kers op de taart.

Benut en stimuleer gebiedseigen kwaliteiten nog meer.

Door deze beweging in te zetten behouden we in Zeeland de noodzakelijke concurrentiekracht.

Duurzaamheid als ambitie

Duurzamer omgaan met onze planeet is een opdracht, ook voor de agrarische sector. Boeren ontwikkelen in verdere verduurzaming in hun bedrijfsprocessen. Boeren en tuinders hebben een lange termijnperspectief, niet gericht op korte termijn maar op het kunnen overdragen van het bedrijf op de volgende generatie. Zij nemen besluiten voor vele jaren. Zij vragen dan ook om bij de stappen richting verduurzaming, rekening te houden met hun investeringsritme en lange termijnperspectief. Het zogenaamde verdienmodel moet centraal staan om vol houdbaar te kunnen ondernemen.

Boeren hebben een oplossing.

Boeren willen op constructieve wijze werken aan concrete, haalbare en betaalbare doelen. Bewaak de doelen en geef ondernemers vrijheid in de route erheen. Haal de hindernissen in beperkende regelgeving weg die échte verandering thematis; gezond en innovatie kunnen remmen. Boeren en tuinders hebben oplossing voor onze relevantie voor maatschappelijk thema's; gezond en goed voedsel/voedselzekerheid, vitaal platteland, energietransitie en klimaat.

Niet alleen voor het zorgen voor voldoende en gezond voedsel, maar ook voor de Zeeuwse vraagstukken op het gebied van klimaatdoelen, op het gebied van een vitaal buitengebied, op het gebied van zorg voor natuur, het bergen of juist afvoeren van water, het leveren van duurzame energie en meer. Wanneer we onze aandacht richten op wat boeren kunnen leveren en wat daarvoor nodig is, creëren we een win-winsituatie en sluiten we kringlopen of leveren hier een bijdrage daaraan.

Onderstaande een verdiepingsslag die in de schrijfgroep gemaakt is.

1. Water

Water is van levensbelang voor mens, plant en dier. Zoet water in Zeeland is zeer beperkt voorradig vanwege zoute bodems en kwel. In Zeeland speelt de beschikbaarheid, kwaliteit en de leveringszekerheid van zoet water dus een grote rol voor de gewassen. Innovatieve projecten krijgen steun en ontwikkelruimte. Denk hierbij aan de projecten binnen de proeftuin zoetwater, zoetwater aanvoer mogelijkheden, meer en beter bergen van zoetwater enz. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden welke toepassingen hoogwaardig zijn en kansen heeft voor uitrol en doorontwikkeling.

Om de (Europese) waterkwaliteitsdoelen te halen moet eveneens fors ingezet worden op stimuleringsprojecten.

Binnen het Deltaplan Zoetwaterbeheer wordt dit verder uitgewerkt.

2. Bedrijfsstructuur verbetering

Zeeland kent een reputatie als het gaat om structuurverbetering van de bedrijven. Verkavelingen in velerlei vormen hebben bijgedragen aan efficiëntie aan concentratie van kavels, kavelvorm, afstandsreductie maar ook realisatie van landschap en natuur, infrastructuur w.o. wegen en fietspaden en optimalisatie waterbeheer.

De collectieve aanpak uit het verleden was een succes en is inmiddels meer verworden tot meer proces op basis van individuele wensen en sturing. Het Kavelruilbureau is met succes uitvoerder hiervan.

Uit recent onderzoek (provincie – Kadaster) blijkt dat de bedrijfsstructuur verslechterd is tot het gemiddelde niveau van matig. Blijvende inzet op verbetering van de verkavelingsstructuur is wenselijk. Hierbij dient ook gekeken te worden naar meekoppelkansen (landschap, infra, water etc)

3. Boeren en natuur

Veel boeren werken reeds mee aan het versterken van de biodiversiteit. Er zijn tal van activiteiten en projecten die de biodiversiteit bevorderen, denk bijvoorbeeld aan de akkerranden. Uitbreiding naar behoefte is wenselijk en kan naast biodiversiteit dienst doen als bufferzone, onderhoud waterbeheer efficiënt kavelgebruik enz.

Natuur inclusieve landbouw is boeren met natuur en dat in balans.

Relevante onderwerpen vanuit de sector zijn;

-Wat kunnen natuur- en landschap terreinen betekenen voor de omliggende agrarische gronden en vice versa.

-Versterken structuur agrarisch natuur- en landschapsbeheer; het meer in elkaar schuiven van landbouw en biodiversiteit. Geef landbouwers een reële bijdrage voor het natuurbeheer op hun terrein. Niet op basis van vergoeding maar BELONING.

-Bied de landbouwers ondersteuning door inbreng van kennis van agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

-Zorg dat er een gedegen monitoring plaatsvindt van de ontwikkeling van biodiversiteit door agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

-Stimuleer en beloon agrariërs die, in het kader van agrarisch natuur- en landschapsbeheer, bewust groenstroken naast hun percelen aan leggen.

-inzetten op verbeterplannen agrarisch natuurbeheer in gebieden die een hoge potentie hebben als biotoop voor provinciale doelsoorten.

-Zet in op het behoud van de biodiversiteit van solitaire bijen mede omdat zij van grote commerciële waarde zijn voor de bestuiving in de landbouw (bijvoorbeeld in fruitteelt).

-Aandacht voor karakteristieke oude landbouwrassen en voorkomen dat bijvoorbeeld karakteristieke runderrassen sterk moeten inkrimpen ikv landbouwtransitie.

-Koppelingen zoeken bedrijfsvoering aquacultuur en biodiversiteit.

-Efficiëntie vergroeningsmaatregelen verbeteren

-Betrek productverwerkers en consumenten bij transitie landbouw.

-Opzetten regionale pilots van koppelingen organisch 'afval' (bijvoorbeeld uit landschapsbeheer) en verhogen organisch stofgehalte in de bodem van landbouwpercelen ikv regionale kringlopen.

4. Klimaat

De land- en tuinbouw ondervindt direct de gevolgen van klimaatverandering. Denk aan hitte, droogte, hevige neerslag. Binnen het Deltaplan Zoet water en de klimaataanpak wordt hier verder op ingegaan.

5. Energie

Zeeland heeft grote ambities op het gebied van energie. De land- en tuinbouw kan hier een bijdrage aan leveren, want zij kunnen niet alleen duurzame energie opwekken voor het eigen bedrijf maar ook voor de omgeving, denk aan biomassa, geothermie, wind- en zonne-energie. Dit is geen eenvoudige vraagstuk, dus er moet ruimte komen voor innovatie en hoogwaardige technologie in het kader van de energietransitie. Met de juiste prikkels kunnen we de eerste sector worden die niet alleen energieneutraal wordt maar ook energieleverend. We zien de aanleg van zonneweides in het buitengebied als sluitstuk op grootschalige energieopwekking. Andere energiebronnen zoals windenergie hebben onze voorkeur vanwege het geringe areaalverlies, betere efficiency, minder SDE-subsidie per kilowattuur en behoud CO2 verlies (bodemleven). Kleine bedrijfswindmolens zijn complementair aan zonnepanelen op het dak. Zonne-energie hoort in de eerste plaats thuis op daken van stallen, loodsen, industrie- of overheidsgebouwen en woningen. Opslag en wellicht dubbelfunctie zoals zonnepanelen als teeltondersteunende voorzieningen (agrvoltaics) Opslag van energie kan in de toekomst een rol spelen. Binnen de RES wordt hier nader op in gegaan.

6. Zuinig met agrarische grond

Agrarische grond in Zeeland is vruchtbaar en hoog productief. Boeren houden met hun teeltplan rekening met de natuur. Waar dat mogelijk is vind er op verschillende manieren een wisselwerking plaats. Afspraken ten aanzien van de natuurclaims liggen vast in het Natuur Netwerk Zeeland. Natuurzones of natuurcompensatie dienen dan ook binnen het natuurnetwerk gerealiseerd te worden, dan wel op basis van een duurzaam verdien model gestalte te krijgen. Daarnaast heeft er door vele ontwikkelingen in wegen- en waterbouw maar ook woningbouw versnippering plaats van agrarisch grondgebruik. Kavelruil is hier op zijn plaats.

7. Zeeland mobiliteit

Verkeersveiligheid is van essentieel belang ook in het buitengebied. Meer mede gebruik van wegen en in het toeristenseizoen vele malen drukker verkeer, vereist passende maatregelen. Het scheiden van verkeerssoorten door maatregelen is al vele jaren praktisch en moet verder uitgevoerd worden. In Zeeland werkt het kwaliteitsnetwerk Landbouwverkeer. Een participantenoverleg met wegbeheerders en gebruikers. Een goed instrument om alert te zijn en actuele ontwikkelingen te volgen om te komen tot uitvoering van passende maatregelen is en blijft noodzaak.

8. Colijnsplaat als "AgriFood centrum Zeeland"

Place to be voor zuid west Nederland voor de nieuwste ontwikkelingen, innovaties, onderzoek en onderwijs. Praktijk en theorie komen hier samen en wordt baanbrekend voorwerk verricht en waar boeren kennis en kunde aanscherpen en shoppen voor eigen gebruik. Van oudsher is er op vele plaatsen in Zeeland veel kennis en kunde ontwikkeld en gedemonstreerd op agrarisch vlak voor boeren. Proefvelden, machines, gebouwen en bewaring van producten is inmiddels geconcentreerd op Colijnsplaat. Daar werken Proefboerderij, ZLTO en andere agrarisch dienstverlenende bedrijven maar ook kennis instituten samen in verschillende samenstellingen en netwerken aan ontwikkeling en innovatie. Boeren zijn hier nauw bij betrokken individueel dan wel collectief. Het is een broedplaats met implementatie op het erf. Blijvende inzet op kennis en innovatie is van belang voor een volhoudbare sector.

9. Fauna

Komt terug in de Natuurvisie.

10. Vrijkomende agrarische gebouwen en erven

Als gevolg van bedrijf beëindiging en schaalvergroting ook op de erven, ontstaat er een mate van vrijkomende erven en gebouwen.

Uitgangspunt is te allen tijde dat de eigenaar / gebruiker verantwoordelijk is voor zijn eigendom of gebruik

Om juist ontwikkeling en gebruik te stimuleren om verval en oneigenlijk gebruik tegen te gaan is beleid nodig en kan de ondernemer optimaal worden gefaciliteerd.

Inzet is maatwerkbenadering voor stoppende ondernemers/hergebruik van agrarisch vastgoed te ontwikkelen. Kern van deze benadering vormt een adviescommissie die een (gemeente) adviseert over de herbestemming van de agrarische bebouwing (een soort van agrarische adviescommissie zoals we die nu ook kennen bij de ontwikkeling van nieuw agrarisch vastgoed, maar dan aan het eind). Deze adviescommissie werkt niet alleen op basis van de nu geldende normen en kaders, maar levert maatwerk per locatie: Wat staat er aan bebouwing, wat is goed herbruikbaar/wat niet, wat heeft nog waarde/wat is afgeschreven en in verlengde daarvan wat zou gesloopt kunnen/moeten worden.

Herbestemmingsmogelijkheden die een gemeente biedt worden vervolgens gebaseerd op basis van advies van deze commissie. Indien de opstallen nog in een prima staat verkeren om hergebruikt te worden kan de commissie op basis van locatie, bereikbaarheid etc. adviseren over mogelijke vervolgfuncties en kan de bedrijfscontactfunctionaris (binnen zijn netwerk) direct aan het werk om te zoeken naar een mogelijke match.

Bij verkoop/bestemmingswijziging zou verkopende partij/aanvrager over een dergelijk advies moeten beschikken

In verlengde van bovenstaande maatwerkbenadering zullen er bovendien (betere) instrumenten/tools moeten worden ontwikkeld die daadwerkelijke uitvoering van de adviezen ook beter mogelijk maak

11. Erven en bouwblokken

Parels in het landschap. Door schaalvergroting en meer be-en verwerken en bewaren van producten dienen erven toegerust te zijn met overdekte capaciteit maar ook met voldoende vrije ruimte om logistiek ook voldoende uit de voeten te kunnen. Ook opslag van meststoffen hoort daar bij. Bouwblok op maat is dan een voorwaarde. Maatwerk in inpassing en eventueel erfbeplanting hoort daar bij. Streek eigenheid is de basis.

12. huisvesting

Huisvesting van (seizoens) arbeiders is van belang voornamelijk in piekperiodes. Huisvesting dient professioneel te gebeuren op de bedrijven zelf dan wel elders. De gezamenlijke gemeenten in de Bevelanden werken momenteel aan een gezamenlijke beleidsvisie.

13. Biologische landbouw

Het is een productie wijze die aandacht nodig heeft vanwege dat er tijd nodig is voor omschakeling. Ook in de dierhouderij is groeipotentie .

Boeren kiezen bewust voor biologische werkwijze en benutten daarmee kansen in de markt. Ondersteuning in kennis en kunde en vernieuwende technieken is aan de orde op het gebied van gewas, teelt, gewasbescherming / ondersteunende voorzieningen en klimaat.

14. Kringloop landbouw.

Op het bedrijf en tussen bedrijven meer beweging stimuleren voor en over toepassingen en gebruik van productiemiddelen. Naast uitgekende inzet van meststoffen, gewasbescherming kunnen ook teeltplannen een bijdrage leveren al dan niet met en binnen de natuurlijke omgeving.

We hebben in zeeland maatschappelijk gewenste landbouw, die produceert binnen de ecologische draagkracht van de omgeving. Boeren worden beloond voor hun inspanningen. Door nieuwe verdienmodellen is het aantrekkelijk om natuurinclusief agrarisch ondernemer te zijn. Kringlopen zijn zodanig regionaal gesloten, dat de kwaliteit van bodem, water en lucht goed is. Landbouwgronden hebben een gezonde bodem, rijk aan organische stof en vol bodemleven. We hebben aantrekkelijke, vitale en streekeigen landschappen. De biodiversiteit is toegenomen en we zien volop insecten, bloeiende kruiden en boerenlandvogels. Hier worden gezonde producten met herkenbare kwaliteit geproduceerd waar we trots op zijn. De landbouw is voorbereid op een veranderend klimaat en draagt bij aan het voorkomen van klimaatverandering, door het vastleggen van koolstof in de bodem en in landschapselementen en door uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

Grondgebondenheid is wenselijk en evenwichtsbemesting is cruciaal om kringlopen te kunnen sluiten en de conditie van bodem in stand te houden en te verbeteren.

Om kringlopen te ondersteunen en kennis te ontwikkelen dienen subsidies om aanloop risico;s weg te vangen.

Kringlopen op bedrijfsniveau en tussen bedrijven op gebiedsniveau worden zoveel als mogelijk gesloten binnen het concurrerend verdienmodel.

15 Glastuinbouw

Inzet is vooral gericht op kwaliteitsverbetering en duurzaamheid in teelt en energie (klimaatdoelstellingen). Voor de bestaande concentratielocaties wordt op dit moment bij gemeenten gepeild of er draagvlak is voor een beperkte uitbreiding voor de bestaande ondernemingen. Zo mogelijk worden voorstellen daartoe meegenomen. Bedrijven zijn niet "grond" gebonden.

Voor de solitaire meest lokale bedrijven, in de regel wel "grond" gebonden, moeten er ontwikkelingsmogelijkheden zijn waarbij aandacht voor duurzaamheid van de locatie en energie. Deze solitaire bedrijven zijn in de regel teelt specifiek en vervullen lokaal meer een verkorte keten. Uitbreiding is mogelijk middels maatwerk om normale bedrijfsontwikkeling en behouden voor het verdienmodel, waarbij een koppeling wordt gezocht met sanering van solitair glas elders in de provincie. Uitgangspunt blijft dat de oppervlakte aan solitair glas in Zeeland niet toeneemt.

Ruimte voor initiatieven waarbij teelt plaats heeft in geconditioneerde ruimtes wat betreft water, licht voeding, reststromen, energie enzovoort zullen naar verwachting in de toekomst steeds meer toegepast gaan worden. "Stadslandbouw" kan daar een bescheiden rol vervullen in of nabij stedelijk gebied.

De glastuinbouw in Zeeland is onderdeel van de landelijke afspraken en zal naar rato haar aandeel leveren in het bereiken van de gestelde doelen.

16 Veehouderij

Veehouderij kan een bijdrage leveren aan kringloop landbouw. De reeds gemengde bedrijven doen dat al, echter regelgeving is nog te beperkt om optimaal te kunnen inzetten. Ruimte moet er zijn voor gepaste uitbreiding van veehouderij als hoofdtak gebaseerd kringloop gebiedsniveau en neventak. De kringloop op (gemengde) bedrijven en tussen bedrijven versterken. Slimme allianties tussen bedrijven met verschillende sectoren lokaal of gebiedsniveau heeft veel perspectief voor een bijdrage aan circulair en kringloop en levert een bijdrage aan bodem biodiversiteit.

Voor bestaande veehouderij bedrijven geldt dat het beleid gericht is op verduurzaming.

Voor een duurzame ontwikkeling (inclusief Beter Leven keurmerk en wettelijke eisen dierenwelzijn) wordt een gelimiteerde ontwikkelingsruimte geboden. Ook op dit punt wordt het huidige beleid gecontinueerd. De geboden ontwikkelingsruimte kan een bijdrage leveren aan de kringloop landbouw.

Toekomstige ontwikkelingen. Technische ontwikkelingen in stalsystemen en in de voerlijn bewerkstellingen een verdere verduurzaming en emissiearme sector.

Een sector die een hoge bijdrage levert aan de kringloop landbouw lokaal dan wel op gebiedsniveau. Daarvoor is enige uitbreiding in vee bedrijven gerealiseerd. Bedrijven uit verschillende sectoren werken op lokaal en gebiedsniveau samen en sluiten kringlopen. Hiermee wordt een zeer belangrijke bijdrage geleverd aan de vruchtbaarheid van de bodem. En daarmee aan de biodiversiteit en weerbaarheid tegen ziekten plagen en verbetering waterhuishouding.

Daar waar zich omgevingsvraagstukken voor doen waarbij de aanwezigheid van agrarische bedrijven minder wenselijk is, wordt een bedrijfsverplaatsingsregeling in het leven geroepen.

Bedrijven hebben zich verder gespecialiseerd en vormen een alliantie in netwerken waarbij circulair en gesloten kringlopen worden in hoge mate worden nagestreefd.

Per gebied wordt maatwerk geleverd en kansen geboden om dit mogelijk te maken door ruimte te geven aan bedrijven in bedrijfsontwikkeling door uitbreiding al dan niet met bedrijven neven en hoofdberoep los van het (markt) concept wat wordt gevoerd.

17. Precisie landbouw en teeltondersteunende voorzieningen

In de sector wordt steeds meer gebruik gemaakt van ICT technieken. Ondernemers ondersteunende systemen om kennis en kunde te vergroten en slimme toepassingen in de praktijk bij het heel jaar rond zetten van teelt van gewassen. Deze technieken evalueren snel en lijken onuitputtelijk. Naast optimalisatie van arbeid, teelt en productkwaliteit levert dit ook een bijdrage van belang voor het aan milieu.

Ook andere teelt ondersteunende voorzieningen ter bescherming van de teelt van groente en fruit tegen neerslag, zonlicht en droogte neemt een vlucht. Vormen van afdekken van gewas zijn aan de orde maar ook anti hagel generatoren, beregening en propellers tegen nachtvorst

18. Binnendijkse Aquacultuur

Binnendijkse aquacultuur betreft het kweken en telen van watergebonden organismen op het land.

Deze sector bevindt zich nog in de experimentele fase. Er is op dit moment sprake van een beperkt aantal gespecialiseerde bedrijven.

In Zeeland wordt deze sector ruime ontwikkelingsmogelijkheden geboden en deze ontwikkeling wordt waar nodig en mogelijk in financiële zin ondersteund.

Het Omgevingsplan kent drie clustergebieden. Ontwikkelingen kunnen plaatsvinden bij de kernen Colijnsplaat, Bruinisse en Yerseke. De gemeenten begrenzen de betreffende gebieden. Buiten deze gebieden zijn de ontwikkelingsmogelijkheden voor aquacultuur beperkter.

De wens is dat aquacultuur zich ontwikkelt tot een landelijk toonaangevende en volwaardige bedrijfstak. Het gaat om de voortzetting van het huidige beleid.

Het in 2009 vastgestelde beleid is stimulerend van aard en heeft oog voor ecologische, landschappelijke en maatschappelijke randvoorwaarden. Uitbreiding van de aquacultuursector binnen de gestelde randvoorwaarden is mogelijk. Aan gemeenten met een clustergebied wordt gevraagd de ontwikkelingen af te stemmen en waar mogelijk aanvullend aan elkaar te laten plaatsvinden.

Maatwerk op RO gebied zal noodzaak zijn daar waar technische ontwikkelingen leiden tot oprichten van opstallen voor teelt, oogst en verwerking. Denk bij zilte teelten ook aan noodzakelijk zoetwater en voorzieningen hiervoor..

19. Ruimte voor ruimte

Een welkom instrument aanvullend aan NEDs. In de afgelopen jaren is er weinig gebruik van gemaakt echter zinvol om waar mogelijkheden zijn dit instrument in de gereedschapskist te houden.

Uitvoering is maatwerk waarbij verdere versterking in het buitengebied tegen gegaan moet worden dan wel zich bewoningsconcentraties zich niet verenigen met de omgeving. Opties voor concentratie bij bestaande bebouwing elders ligt in de rede